

Vogelatlas toont lacunes in huidige natuur

► Verdwenen (weide)vogels vervangen door nieuwe soorten

HOOGVEEEN - In 2018 werd akelig duidelijk dat het niet goed gaat met onze natuur en de daarin levende planten en dieren.

Hero Moorlag

Het hele jaar was het boerenland in opspraak. Imkers en leden van vlinder- en libellenwerkgroepen constateerden opnieuw een terugloop van bijen, dagvlinders en libellen. Duitse onderzoekers melden een achteruitgang van 75 procent van insecten in de afgelopen 30 jaar. Monotone graslanden met Engels raaigras, dito maïs- en aardappelvelden en lielevelden, overdadig bemest en bespoten, herbergen steeds minder natuurleven. Het buitengebied is wat dat betreft zienderogen verarmd. De droogte in 2018 was een extra belasting voor het toch al schrale natuurleven. De nieuwe Vogelatlas, eind november door Sovon in Apeldoorn gepresenteerd, deed er nog een schepje bovenop. Niet alleen boerenlandvlinders, maar ook boerenlandvogels verdwenen sinds de uitgave van de vorige vogelatlas in 2002. Van de snelheid waarmee dat is gebeurd, wordt je

niet vrolijk. Maar, zegt Sovon, er zijn 41 nieuwe soorten (meest exoten) bijgekomen.

Een paar getallen: 2100 vogelaars inventariseerden in 3 jaar 1685 atlasblokken van 5x5 kilometer. Veertig regionale coördinatoren, 130 soortauteurs en 80 fotografen togen aan het werk. In de onderzoeksperiode werden 257 vogelsoorten geteld. De inventarisaties van Sovon zijn nauwkeurig en betrouwbaar. Niet alleen werd naar de telling van 3 atlasjaren gekeken, maar ook naar de gegevens van al jaren bestaande langlopende monitoringprojecten en die van Waarneming.nl. Het resultaat mag er zijn. Je koopt een boek van 3,5 kilo met 650 bladzijden voorzien van prachtige foto's, uitstekende teksten en uiteraard kaarten, want het is een atlas. De ondertitel luidt: broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Dat laatste maakt deze enorme pil sterk. De nieuwe atlas grijpt terug op de vogelatlassen van 1979, 1987

De grutto verdween.

Hero Moorlag ©

en 2002. Heel duidelijk worden de veranderingen, verarming en verrijking, in de Nederlandse avifauna, vooral van de laatste vijftien jaar, weergegeven. Alom bewondering voor het werk van Sovon, of zoals Professor Mr. Pieter van Volenhoven in het Voorwoord zeg: 'Wat is het toch fantastisch dat Sovon Vogelonderzoek Nederland zoveel mensen weet te stimuleren om gegevens over 'onze' vogels te gaan verzamelen.'

Komen en gaan

Het goede nieuws komt van moerasvogels. Dankzij bescherming en betere waterkwaliteit broeden purperreiger en twee soorten zilverreigers weer meer in ons land. In hun kielzog kwamen watrall en soorten hoentjes. Door het ouder worden van de bossen namen spechten, boomkruiper en boomklever in aantal toe. Nieuw is de middelste bonte specht die vanuit Duitsland ons land wist te bereiken. De atlas toont aan dat ons land voor ganzen, wilde zwanen, soorten eenden en steltlopers van internationaal belang is als overwinterings-

gebied. Onverkort komt het slechte nieuws van het boerenland. In 1979 leefde nog 50 procent van alle broedvogels op het platteland, nu 20 procent. Patrijs, veldleeuwrik en grutto, waar vind je ze nog, om maar niet te vragen naar grauwe gors, duimpieper en ortolaan. Ze zijn er gewoon niet meer.

Schaalvergroting in de landbouw, landbewerking met steeds grotere machines, monoculturen, klimaatverandering, ontwatering en bestrijdingsmiddelen zorgen voor verarming van de avifauna in de buitengebieden. Insectenetende vogels vinden geen voedsel. Niet alle vogels kunnen zich snel aanpassen aan het steeds veranderende landschap en het klimaat. Kennis en ervaring van Sovon kunnen terreinbeheerders en boeren ondersteunen in de bescherming van vogels. Sovon werkt al nauw samen met akkerbouwers en veeboeren die inzien dat een ander soort landbouw noodzaak is. Die verandering moet echter niet alleen van boeren komen, maar zeker ook van overheden, voedselproducenten en consumenten.

De grote zilverreiger verscheen.

Hero Moorlag ©

Demarcatielijnen geven grenzen aan van schimmels

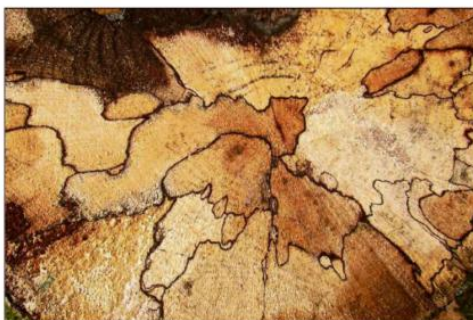
Wanneer een boom doormidden wordt gezaagd, kom je soms verrassende dingen tegen. Op de foto is te zien dat er een groot aantal lijnen is afgetekend. Die lijnen noemen we demarcatielijnen. Dat is een woord dat gebruikt wordt wanneer mensen strijden om een gebied. Als ze daar niet uitkomen en niet verder willen vechten, spreken ze af welk gebied voorlopig voor wie is en dan is het de bedoeling dat iedereen dat respecteert. Het is een spanningsveld dat me doet denken aan de situatie in Korea. De destijds afgesproken scheiding tussen noord en zuid heet een demarcatielijn.

Zoiets speelt ook bij deze boom. Kennelijk was hij al ouder en ernstig aangetast toen hij werd doorgezaagd. Bomen worden, als ze blijven liggen, aangetast door allerlei organismen. Schimmels verteren het hout, kevers en andere insecten boren gaatjes en leggen er eitjes in, waaruit larven en rupsen komen die van het hout leven. Vervolgens zijn er weer allerlei dieren die bij die larven en rupsen

proberen te komen. Spechten hakken in het hout en vangen ze met hun lange kleverige tong. Soms worden die oude of zieke bomen aangetast door één schimmel. Je ziet dan later dat de hele boom vol met dezelfde paddenstoelen zit.

Concurrentie van schimmels

Vaak gaat dat anders en doen allerlei schimmels een aanval op het hout. Daarbij ontstaat een concurrentiestrijd. Dan gebeurt er iets interessants. De schimmels proberen ieder zo ver mogelijk met hun schimmeldraden in het hout door te dringen, maar wanneer ze stuiten op de draden van een andere schimmel, maken ze aan het eind van hun schimmeldraden ter plekke een stof waar de ander niet doorheen kan. Ze bakenen ieder een gebied af waar ze het hout kunnen verteren en later paddenstoelen kunnen vormen om zich middels de sporen voort te planten. Het mooie is dus dat op die manier ook kleine organismen een klein stuk van het hout kunnen afbakenen en daarvan leven.

Demarcatielijnen van schimmels op de doorsnede van een boom.

Joop Verburg ©

Op de foto is een wirwar van lijnen te zien van gebiedjes die door verschillende zwammen zijn afgebakend. Er is concurrentiestrijd geweest, maar uiteindelijk heeft ieder, ook de kleintjes, een deel kunnen veroveren. Het lijkt een landkaart! Ik hoop dat in 2019 overal in de wereld de volken

grenzen zullen respecteren. Ook de grenzen van de kleintjes. Dat geldt overigens ook figuurlijk. Persoonlijk doen we er goed aan de grenzen van de ander te respecteren.

Joop Verburg,
Natuurvereniging Zuidwolde